

Ezelsoor

Nieuwsbrief voor de Werkgroep Boekwetenschap – Universiteit Leiden

Jaargang 2, nummer 4

December 2000

De grote ongelezene: nobelprijswinnar Gao Xingjian

Leidde de toekenning van de Nobelprijs voor literatuur aan Gao Xingjian in het westen al tot felle discussies in de media, in de Volksrepubliek China, Gao's land van herkomst, was dit nog meer het geval. Opmerkelijk is dat in het Chinese geval de strijd niet werd uitgevochten in de kranten of tijdschriften, maar op het internet. In het onderstaande geef ik kort het kader weer waarbinnen de Chinese reacties gezien kunnen worden.

De nu zestig-jarige Gao Xingjian genoot in de vroege jaren tachtig in China vooral bekendheid als de auteur van controversiële toneelstukken, geïnspireerd door modern westers toneel. Het experimentele en kritische karakter van zijn toneelstukken bracht Gao regelmatig in de problemen. In 1987 verbood de overheid opvoering en publicatie van zijn toneelstuk *De andere oever*. Het was niet de eerste keer dat Gao's werk niet mocht worden opgevoerd, maar nu had hij genoeg van de manier waarop de Chinese overheid zich voortdurend met zijn werk bemoeide. Toen de gelegenheid zich voordeed ging hij naar het buitenland; in 1988 vestigde hij zich in Parijs. Na het neerslaan van de studentendemonstraties op het Plein van de Hemelse Vrede in juni 1989 zegde Gao zijn lidmaatschap van de Chinese Communistische Partij op. In 1990 publiceerde hij *De Vlucht*, een fel toneelstuk rond de gebeurtenissen op het Plein. Hierdoor werd hij tot *persona non grata* in China en mocht zijn werk er niet meer gepubliceerd worden. In 1998 werd Gao genaturaliseerd tot Frans staatsburger. In Frankrijk werkte hij verder aan zijn grote roman *Berg van de ziel*, die in 1990 verscheen bij een Taiwanese uitgeverij. Hij bleef actief als toneelschrijver en legde zich ook toe op het schilderen. Zijn tweede roman, *Bijbel van één mens*, verscheen verleden jaar, eveneens in Taiwan. In het rapport van het Zweedse Nobelprijsc comité wordt Gao's schrijverschap

nu juist geroemd vanwege deze twee romans, die in de Volksrepubliek verboden zijn.

Voor veel Chinezen is het onbegrijpelijk dat de in hun ogen marginale en in "eigen" land onbekende auteur Gao Xingjian de Nobelprijs heeft gekregen. De officiële Chinese reactie noemde de toekenning ingegeven door politieke motieven. Gelukkig zijn er op het internet minder orthodoxe reacties te lezen. (Niet zo gelukkig voor de Chinese overheid; zij vreest de mogelijkheden van het internet: in oktober en november van dit jaar zijn de regels en restricties voor het gebruik van internet nog strenger geworden. Vooral chatrooms worden nu aangepakt.) Op de Chinese website www.culture.163.com van NetEase stond daags na de bekendmaking een uitgebreid dossier over Gao Xingjian. Naast een beknopte biografie van Gao en enige fragmenten uit zijn werk (ook uit het verboden *Berg van de ziel*!) waren hier ruwweg de volgende reacties te vinden:

1) De prijs had naar een andere Chinees moeten gaan. Vele, gevestigde namen worden genoemd, zoals Ba Jin (heel oud en tegenwoordig vooral verblijvend in een ziekenhuis in Peking, waar hij liefdevol wordt verpleegd... tot hij de Nobelprijs ontvangt?), Mo Yan (hier bekend van *Het rode korenveld*) en Su Tong (auteur van *De rode lantaarn*).

2) Is dit nu alles? China heeft jarenlang uitgekoken naar deze ultieme eer, maar moet men nu blij zijn met de toekenning van de prijs aan Gao? De Zweede Academie heeft aangevoerd niet op de hoogte te zijn van wat werkelijk goede Chinese literatuur is.

3) Een enkeling constateert dat vele mensen een oordeel vellen over Gao's werk, terwijl men daar in China nauwelijks kennis van heeft kunnen nemen. Men moet zijn oordeel opschorten tot *Berg van de ziel* en *Bijbel van één mens* in China te lezen zijn.

4) Diverse schrijvers en theaterregisseurs reageren positief. Zij zijn enthousiast omdat Gao de prijs verdient, deze prijs erkenning voor de Chinese literatuur in het algemeen in-

Inhoudsopgave

Pagina 2
Kunstgeschiedenis
en
Boekwetenschap:
een nuttige
combinatie?

Tentoonstellingen
en Lezingen

Pagina 3
Bibliopolis:
Geschiedenis van
het gedrukte boek
in Nederland

Een nieuwe
catalogus van de
Turkse
handschriften in
Nederland

Recent
verschenen
boeken

Pagina 4
Tentoonstellingen
in de Leidse
Universiteits-
bibliotheek

Colofon

Redactie:
N. L. Bartelings
M.C.J. Dekkers
J.M.P. Schaeps
J.J. Witkam

M.C.J. Dekkers
Opleiding Engels
Toestel 071-
5272060
[m.c.j.dekkers@
let.leidenuniv.nl](mailto:m.c.j.dekkers@let.leidenuniv.nl)

**Medewerkers aan
dit nummer:**
Anne Sytske
Keijser,
Marleen Ettema,
Marieke van Delft,
Jan Schmidt

Tentoonstellingen

Den Haag, Gemeentemuseum, t/m 14 januari 2001, *Van helden, acteurs en geisha's. Muziek in Japanse prenten.*

Den Haag, Gemeentemuseum, t/m 18 februari 2001, *Bach schatten. Collectie eerste uitgaven en drukken van de muziek van J.S. Bach.*

Den Haag, Letterkundig Museum, t/m 16 mei 2001, *Rare vogels, vreemde vrienden.* De boeken van Rindert Kromhout.

Den Haag, Letterkundig Museum, t/m 10 juni 2001, *Al die dromen al die jaren.* Tentoonstelling over Remco Campert.

Den Haag, Museon, t/m 11 maart 2001, *Heike Monogatari. Een Japans epos in beeld.*

houdt en omdat er zo wereldwijd meer aandacht zal ontstaan voor Chinese literatuur.

5) Ook wordt bericht over de reacties in Taiwan en onder overzeese Chinezen. Er worden enthousiaste reacties gemeld uit Taiwan, en gemengde uit de Chinese gemeenschap.

Waar men in de Volksrepubliek het moment moet afwachten dat het verbod op Gao Xingjians werk wordt opgeheven, konden Chinezen in Hongkong en Taiwan meteen naar de boekwinkels en bibliotheken snellen. In Hongkong waren de boekwinkels snel door hun kleine voorraad boeken van Gao Xingjiang heen. Lezers kregen te horen dat ze twee weken moesten wachten op een herdruk. Een van de grotere openbare bibliotheken in Hongkong moest toegeven dat zij uitgerekend *Berg van de ziel* niet in hun collectie hadden. Inmiddels hadden ze honderd exemplaren besteld. De directeur van de bibliotheek gaf toe dat in tien jaar tijd (*Berg van de ziel* werd in 1990 gepubliceerd) niemand ooit een uitleenverzoek voor dit boek had ingediend. Hij benadrukte dat de bibliotheek wel al het andere werk van Gao bezat.

In Taiwan, waar Gao's werk tot nog toe in kleine oplages was verschenen, is nu sprake van een veel bredere belangstelling voor zijn werk, mede gevoed door het feit dat Gao Xingjian naar alle waarschijnlijkheid begin volgend jaar een maand in Taiwan zal verblijven. Journalisten, literatuurwetenschappers en anderen moeten zich snel inlezen.

Tot slot gaan we terug naar Europa: op de Buchmesse in Frankfurt werd op 18 oktober bij Edition Mnemosyne een Duitse vertaling van werk van Gao uit de jaren tachtig gepresenteerd. Men was begonnen te vertalen op 13 oktober, één dag na de bekendmaking van de prijs, en had doorgewerkt tot de 17e. De bundel was in één dag gedrukt. Bij ons gaat het iets minder snel. Op dit moment wordt nog onderhandeld over de rechten, daarna kan het grote vertalen beginnen.

Anne Sytske Keijser

Kunstgeschiedenis en Boekwetenschap: een nuttige combinatie?

Binnen mijn hoofdstudie Kunstgeschiedenis heb ik de afstudeervariant Boekwetenschap

gekozen. Alhoewel een combinatie van beide vakgebieden op het eerste gezicht misschien niet voor de hand ligt, zijn er veel raakvlakken. Ik denk daarbij in het bijzonder aan de boekillustratie. Gelukkig zijn er binnen het onderwijsaanbod van beide disciplines allerlei mogelijkheden voor specialisatie op dit gebied. Zo volg ik bij Kunstgeschiedenis de projectgroep 'Boekprenten in de republiek, Romeyn de Hooghe (1662-1707) en Bernard Picart (1673-1733)'. Al tijdens de eerste bijeenkomst bleek dat de bestudering en plaatsing van de boekillustratie een interdisciplinair onderzoek betreft; er wordt kennis en inzicht vereist in zowel de grafische technieken, als in de kunst- en boekgeschiedenis. Ook studenten Boekwetenschap zouden hier veel kunnen leren over de betekenis van het beeld in een boek. Anderzijds biedt het aanbod van Boekwetenschap interessante mogelijkheden voor de student Kunstgeschiedenis. Hierbij denk ik aan de collegereeks 'Beroemde boeken' en aan de projectgroep 'Teksteditie- en redactie', die ik momenteel volg. De aanstaande kunsthistoricus die zich wil verdiepen in bijvoorbeeld brieven of dagboeken van kunstenaars en deze wil editeren kan veel profijt hebben van dit onderwijs.

Alhoewel de illustratie van het 'oude boek' gedeeltelijk onontgonnen terrein is en mogelijkheden biedt voor onderzoek, gaat mijn interesse voornamelijk uit naar het fenomeen boekillustratie in de twintigste eeuw. Het is hierbij belangrijk goed te definiëren wat wordt verstaan onder 'het geïllustreerde boek'. Hoe plaatsen wij de zogenaamde 'kunstboeken', de boeken die gezien moeten worden als kunstobjecten? Zij zijn ontworpen en gedecoreerd, maar is er ook werkelijk sprake van illustratie?

Een ander gebied dat mijn belangstelling heeft is het onderzoek naar het (eventuele) beleid van uitgevers ten opzichte van de boekillustratie. Bij welke categorie boeken worden er illustraties geplaatst en met welk doel? Is er soms sprake van bepaalde (inter)nationale trends? Wie maken de illustraties? Over deze en tal van andere facetten zou ik graag meer willen weten. Ik verwacht dat de studie Kunstgeschiedenis met de afstudeerrichting Boekwetenschap een goede basis biedt voor het onderzoek hiernaar.

Hopelijk is uit bovenstaande duidelijk geworden dat het combineren van Kunstge-

schiedenis met een of meerdere vakken Boekwetenschap interessante en uitdagende mogelijkheden biedt!

Marleen Ettema

Bibliopolis: Geschiedenis van het gedrukte boek in Nederland

Achtergrond

Al ruim vijf eeuwen is het boek hét medium voor de verspreiding van teksten en overdracht van kennis. In de afgelopen decennia heeft de studie van het gedrukte boek zich ontwikkeld tot een veelzijdige en interdisciplinaire tak van wetenschap. Maar er bestaat geen standaardwerk over de geschiedenis van het Nederlandse boek, en veel onderzoekers ervaren dat als een groot gebrek.

De Koninklijke Bibliotheek heeft het project Geschiedenis van het Gedrukte Boek in Nederland opgezet om een overzicht te vervaardigen in samenhang met diverse informatiesystemen voor de boekgeschiedenis. Het eindresultaat, dat in maart 2002 beschikbaar zal komen, draagt de naam Bibliopolis: een wetenschappelijk, interactief informatie-systeem waarmee de onderzoeker zicht krijgt op de laatste stand van de boekgeschiedenis en tevens toegang heeft tot documentatiemateriaal.

Inhoud

Bibliopolis kenmerkt zich door innovatieve toepassingen van informatietechnologie te benutten voor de verwerking en beschikbaarstelling van documentatie en resultaten van onderzoek. Het zal bestaan uit de volgende onderdelen:

- Overzicht van de geschiedenis van het gedrukte boek in Nederland, geschreven door 40 vooraanstaande boekwetenschappers
- Beeldbank: afbeeldingen m.b.t. de Nederlandse boekgeschiedenis: selectie van hoogtepunten uit de Nederlandse boekdrukkunst, portretten van drukkers en uitgevers, lettertypen, drukkersmerken, watermerken enz.
- Naslagapparaat: uitgebreide zoekmogelijkheden naar biografische gegevens, bibliografische bestanden, informatie over boekenveilingen, wegwijzer naar boekhistorische websites;
- Secundaire literatuur als *full text*: speciaal

voor het project worden veelgebruikte boekhistorische studies gedigitaliseerd;

- Retrospectieve bibliografie: verwijzingen naar online catalogi in het binnen- en buitenland die het gedrukte boek registreren en ontsluiten.

Het systeem, inclusief de onderliggende database en de bijbehorende zoekfaciliteiten, wordt ontworpen, beheerd en onderhouden door de Koninklijke Bibliotheek in samenwerking met de universiteiten van Amsterdam, Leiden, Nijmegen en Utrecht en de Nederlandse Boekhistorische Vereniging. De beschikbaarstelling vindt plaats op de website van de KB.

Marieke van Delft

*Een nieuwe catalogus van de Turkse handschriften in Nederland **

*Enige notities bij het verschijnen van deel 1,
door Jan Schmidt*

Het eerste deel van de catalogus beschrijft de aanwinsten van de Leidse Universiteitsbibliotheek in de 17^e en 18^e eeuw. De volgende delen zijn gewijd aan latere aanwinsten van de UB en de andere collecties in Nederland. Het kloekende deel bevat 640 pagina's en geeft uitvoerige beschrijvingen van alle teksten, van korte notities van twee of drie woorden, tot omvangrijke delen van honderden folio's, in Osmaans en Tjagatai (Centraal-Aziatisch) Turks. Deze zijn in de eerste eeuwen in het bestaan van de bibliotheek verworven, vooral op de rijke boekenmarkt van Istanbul door Nederlandse geleerden zoals Golius, Warner en Schultens. Naast beschrijvingen van de inhoud der teksten biedt de catalogus informatie van codicologische aard en geven de vele foto's een goede indruk van het visuele, kunsthistorische en calligrafische aspect van de collectie. Daarnaast zijn er uitgebreide registers die het werk completeren.

Leiden heeft een grote reputatie als centrum van de oriëntalistiek, en de Leidse collecties, de handschriftencollectie in de eerste plaats, zijn daar een aspect van. Daarom is het eigenlijk verwonderlijk dat het al meer dan een eeuw stil is gebleven rond de Turkse collectie—de laatste catalogus die Turkse handschriften in Nederlandse collecties be-

Recent Verschenen Boeken:

Y. Bleyerveld,
*Hoe bedriechlijk
dat die vrouwen
zijn.
Vrouwenlisten in
de beeldende
kunst in
Nederland, circa
1350-1650.*
Leiden,
Primavera Pers,
2000.

Paul Hoftijzer en
Otto Lankhorst,
*Drukkers,
boekverkopers
en lezers tijdens
de Republiek.
Een
historiografische
en bibliografische
handleiding.*
(IJKpunt 1650),
Den Haag, Sdu
Uitgeverij, 2000.
Tweede,
gewijzigde druk
van dit
handboek.

Frans A. Janssen
en Sonja van
Stek, *Het
bibliografisch
universum van
Willem Frederik
Hermans;
bibliografie van
de afzonderlijk
verschenen
werken.*
Amsterdam, De
Bezige Bij, 2000.

W.L. Idema,
*Prinses
Miaoshan en
andere Chinese
legenden en
Guanyin, de
bodhisattva van
barmhartigheid.*
Amsterdam-
Antwerpen,
Uitgeverij Atlas,
2000.

Tentoon- stellingen in de Universiteits- bibliotheek

19 juni – 31
december 2000
Willems wilde
wereld.
Het werk van
Bernard Holthrop
in woord en
beeld.

2 november – 3
december 2000
Pers no. 14. Een
Leidse private
press en zijn
voorlopers.

7 december – 29
januari 2001
Ramadan
tentoonstelling
Duistere
machten.
Populaire
voorstellingen
van het kwaad in
de wereld van de
Islam. Recente
boeken uit de
Arabische
wereld, Turkije,
Iran en Indo-
nesië.

1 februari – 15
maart 2001
Mouton & Co.
Revisited:
Brieven en
documenten uit
de Collectie C.H.
van Schooneveld

schrijft, summier en in het Latijn!, dateert van 1877—dit terwijl het Midden-Oosten, het Osmaanse Rijk en later de Republiek Turkije, vanaf de vroeg-moderne tijd tot op de dag van vandaag een centraal aandachtspunt is geweest van de Nederlandse oriëntalistiek en Turkologie. We mogen derhalve de financiers van het project, NWO en de Leidse UB, dankbaar zijn dat zij, in weerwil van een modieuze weerzin tegen de filologie en de analyse van teksten, hebben besloten deze monumentale publicatie mogelijk te maken. Nu voor het eerst komt de volle rijkdom van de verzameling, die een zeer breed scala aan genres omvat, van musicologie tot handlijnkunde en lexicografie, van medicijnen tot poëzie, van staatsverdragen tot privé-briefjes, aan het licht en worden deze teksten, niet zelden unica, beter toegankelijk voor internationaal onderzoek.

De cultuur van de Islam, en daarmee ook van de meeste Turkofone volkeren, was tot op grote hoogte een handschriftcultuur, en de bestudering van handschriften is essentieel voor de voortgang van de wetenschap. Wil men handschriften bestuderen, dan dient men te weten welke waar te vinden en deze catalogus is daarbij een essentieel hulpmiddel voor wat betreft de Nederlandse collecties. De catalogus schenkt bovendien ruime aandacht aan de herkomst van de handschriften en draagt zo bij tot de geschiedenis van de contacten tussen de Republiek en de Turkse wereld alsmede van de Nederlandse oriëntalistiek.

* Jan Schmidt, *Catalogue of Turkish manuscripts in the Library of Leiden University and other collections in the Netherlands. Volume one, comprising the acquisitions of Turkish manuscripts in the seventeenth and eighteenth centuries*. Leiden 2000 (Codices Manuscripti 30), rijkelijk geïllustreerd, 641 pp., prijs US\$ 100. Nadere inlichtingen: Legatum Warnerianum, UB Leiden, postbus 9501, NL-2300 RA Leiden, of per email: orient@library.leidenuniv.nl

Zojuist verschenen

B.P.M. Dongelmans, P.G. Hoftijzer, O.S. Lankhorst (red.), *Boekverkopers van Europa. Het Nederlandse zeventiende-eeuwse uitgevergeslacht Elzevier* (Zutphen: De Walburg Pers, 2000) [Bijdragen tot de Geschiedenis van de Nederlandse Boekhandel, Nieuwe reeks, 5]. In 1997 organiseerde de Nederlandse Boekhistorische Vereniging, in nauwe samenwerking met letterenfaculteiten van Leiden en Nijmegen, in de Leidse Lokhorstkerk een

driedaags congres over wat misschien wel de beroemdste Nederlandse uitgeverfamilie van de Gouden Eeuw is, de Elzeviers. De stamvader van het geslacht, Lodewijk Elzevier (geboren te Leuven rond 1546/7), kwam in 1580 naar Leiden, waar het boekenbedrijf een grote opbloei kende ten gevolge van de stichting van de Leidse universiteit. Later volgden vestigingen in Den Haag, Amsterdam en Utrecht. In totaal waren de verschillende takken van de Elzevier-dynastie verantwoordelijk voor zo'n 1.600 uitgaven, die het bedrijf in de zeventiende eeuw maar ook daarna een enorme faam bezorgden.

De lezingen die op het congres werden gehouden, zijn nu samengebracht in een gevarieerde Nederlandstalige bundel, waaraan door een twintigtal auteurs uit binnen- en buitenland, onder wie verschillende leden van de Werkgroep Boekwetenschap, is meegewerkt. Uitgangspunt van de bundel is de betekenis van de Elzeviers voor de internationale uitwisseling van kennis en ideeën middels het gedrukte woord tijdens de zeventiende eeuw. Aandacht wordt besteed aan de werkzaamheid van de Elzeviers in de Republiek en hun relaties met het buitenland (Zuidelijke Nederlanden, Frankrijk, Engeland, Duitsland, Denemarken/Zweden) en aan de inwendige en uitwendige aspecten van hun uitgaven, zoals de klassieke, filosofische en literaire inhoud van het fonds, het redactioneel beleid, de typografie en de boekillustratie. Daarnaast wordt ingegaan op het rijke bibliofiel en bibliografisch 'Nachleben' van de Elzeviers. Het boek, dat rijk is geïllustreerd, bevat tevens een uitputtende bibliografie van alles wat ooit over de Elzeviers is geschreven.

Uitnodiging

Iedereen is op dinsdag 12 december vanaf 18:30 uur van harte welkom op de informatiemarkt en borrel voor toekomstige studenten boekwetenschap in de kelder van het LAK gebouw, bij de Press Room (1175-K016). Hier wordt onder andere het studieprogramma van het tweede semester gepresenteerd en kun je kennismaken met verschillende docenten van Boekwetenschap. Daarnaast is de Press Room niet alleen open, maar ook in bedrijf!